

SIVILOMBUDET

AGDER FENGSEL AVD MANDAL
Postboks 694
4302 SANDNES

Vår referanse
2025/1275

Deres referanse

Vår saksbehandler
Audun Solli

Dato
13.02.2026

Fengselets oppfølging av Sivilombudets besøk i mars 2025

Sivilombudet mottok 11.12.2025 svar fra Agder fengsel, avdeling Mandal om hvordan fengselet har fulgt opp anbefalingene gitt i rapport etter besøk fra Sivilombudets forebyggingsenhet 24.-26. mars 2025.

Fengselet viser innledningsvis til Sivilombudets kritikk av utformingen av sikkerhetscellene, og til at det er Kriminalomsorgsdirektoratet som godkjenner standardkrav for utformingen. Vi gjør i denne sammenheng oppmerksom på at Sivilombudet 4. desember 2025 oversendte en temarapport om bruk av sikkerhetsceller i norske fengsler til Justis- og beredskapsdepartementet (*Temarapport 2025 – Sikkerhetscelle i fengsel*). Rapporten er basert på 13 besøk i perioden 2023 til 2025. I rapporten slår Sivilombudet fast at utformingen av fengslenes sikkerhetsceller i seg selv utgjør en risiko for krenkelse av forbudet mot umenneskelig og nedverdiggende behandling. Vi anbefalte derfor Justis- og beredskapsdepartementet og Kriminalomsorgsdirektoratet om å sammen sikre at utformingen av sikkerhetscellene ikke er mer inngripende enn nødvendig for formålet. Utformingen bør ivareta innsattes grunnleggende behov og verdighet.

Nedenfor gjennomgår vi fengselets tilbakemeldinger per anbefaling. Anbefalingene er nummerert som i besøksrapporten.

Beslutning om plassering i sikkerhetscelle

- 1. Fengselet må sikre at sikkerhetscelle bare brukes når tiltaket er strengt nødvendig, mindre inngripende tiltak har vært forsøkt eller vurdert, og at inngrepet er forholdsmessig.*
- 2. Fengselet må dokumentere en konkret begrunnelse for at alle lovens vilkår for bruk av sikkerhetscelle er oppfylt. Det bør sikres at innsatte er hørt.*

Fengselet viser i sitt svar til at det jobber kontinuerlig med å sikre gode vurderinger i samsvar med rettsreglene og det vises til generelle rutiner som skal følges av de ansatte i forbindelse med bruk av sikkerhetscelle. Utover dette svarer fengselet at det ser at det i enkelte tilfeller ikke har kommet tydelig nok fram i vedtak hvilke mindre inngripende tiltak som har blitt vurdert og hvorfor de ikke er tilstrekkelige.

I rapporten etter vårt besøk understreker vi at «fengselet må begrunne vedtak om sikkerhetscellebruk slik at det er mulig å forstå hvorfor hvert enkelt vedtak er strengt nødvendig og hvorfor mindre inngripende tiltak ikke er tilstrekkelig. Det må være en fremtidsrettet vurdering, og de enkelte alternative tiltakene som er forsøkt eller vurdert, må beskrives.» Bakgrunnen for dette var svakheter og mangler vi avdekket i vår gjennomgang av vedtakene.

Fengselet viser i sitt svar til at jurist ikke vil kunne overprøve nødvendighetsvurderingen foretatt av operativ leder, siden den individuelle risikovurderingen krever fysisk tilstedeværelse i situasjonen. Her understreker Sivilombudet at en reell etterkontroll av vedtakene nettopp avhenger av at vedtakene inneholder tilstrekkelig konkrete og presise beskrivelser til at det kan kontrolleres at alle vilkår er oppfylt. Dette følger av forvaltningslovens krav om begrunnelse.

Fengselet opplyser at det vil gjennomføre årlige opplæringer i bruk av regelverket for å sikre at bruken er i samsvar med regelverket og for å forebygge bruken. Utover dette savner vi en beskrivelse av hvilke tiltak fengselet har satt i verk for å følge opp anbefaling 1 og 2 i etterkant av rapporten.

Vi viser i denne sammenheng også til Sivilombudets brev til Åna fengsel, Oslo fengsel og Ringerike fengsel avdeling Ullersmo.¹ Det framgår av brevene at ledelsen ved disse fengslene har økt sin involvering i gjennomgang av vedtakene. Dette legger til rette for god internkontroll og kan virke forebyggende.

Vi ber fengselet redegjøre for hvilke tiltak det har iverksatt for å sikre at alle vedtak om bruk av sikkerhetscelle tilfredsstiller lovens vilkår og at dette er dokumentert.

Når det gjelder bruk av sikkerhetscelle ved rømning, redegjorde vi for vår forståelse av regelverket i rapporten.² Selv om det er Kriminalomsorgsdirektoratets ansvar å sikre at retningslinjene er i tråd med loven, har fengselet et selvstendig ansvar for å følge loven, særlig når fengselet er gjort oppmerksom på feilen. Som rettskilde går forarbeidene til straffegjennomføringsloven foran retningslinjene fra direktoratet. Vi forutsetter at fengselet, i samråd med Kriminalomsorgsdirektoratet, oppdaterer sine rutiner.

3. Fengselet bør ikke bruke sikkerhetscelle for å forebygge eller håndtere selvskading eller selvmordsforsøk.

¹ Se <https://www.sivilombudet.no/besoksrapporter/> og «oppfølging» ved de tre fengslene for ytterligere detaljer.

² Jf. Prop. 135. L (2010-2011) Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff), hvor det framgår at det er tre grunnlag som kan berettige bruk av sikkerhetscelle. Rømning ikke er en av disse. Det samme framgår av Prop. 165 L (2024-2025) Endringer i straffegjennomføringsloven mv. (isolasjon i fengsel). Kriminalomsorgsdirektoratets retningslinjer om bruk av sikkerhetscelle (punkt 3.8.7) fastsetter at sikkerhetscelle kan brukes for å forhindre rømning eller unnvikelse fra fengsel. Sivilombudet gjorde Kriminalomsorgsdirektoratet oppmerksom på manglende samsvar mellom direktoratets retningslinjer og forarbeidene i et brev av 8. november 2024.

Fengselet oppgir at sikkerhetscelle i noen tilfeller er den eneste måten å hindre selvdrap på, og redegjør for varsling til helse, tilsyn av den innsatte og vurdering av om oppholdet kan avsluttes.

I besøksrapporten viste vi til at det var positivt at et relativt lavt antall av plasseringene var begrunnet med selvskading. Det er likevel alvorlig når innsatte blir plassert på sikkerhetscelle i en slik situasjon, fordi risikoen for selvmord og selvskading øker på kort og lang sikt. Sivilombudet legger til grunn at fengselet fortsatt arbeider for å unngå å bruke sikkerhetscelle ved bekymring for selvskading eller selvmord.

Oppfølging av innsatte på sikkerhetscelle

- 4. Fengselet bør sikre at det alltid gjøres en individuell vurdering når det brukes håndjern, kroppsvisiteres og fratas klær ved bruk av sikkerhetscelle. Vurderingen bør dokumenteres.*

Fengselet svarer at det ikke har dokumentert de individuelle risikovurderingene i tilstrekkelig grad i tilsynsprotokollene, og at det nå vil sørge for tilfredsstillende dokumentasjon gjennom den årlige opplæringen og ved å ta opp temaet på fellesmøter.

- 5. Fengselet bør sikre at innsatte på sikkerhetscelle får tilstrekkelig mat.*

Fengselet viser til at det er laget en oppdatert sjekkliste for tilsyn ved bruk av sikkerhetscelle, hvor det framgår at den innsatte skal få tilbud om mat og drikke hver fjerde time. Fengselet har overfor de ansatte presisert at de må loggføre om innsatte tar imot mat eller ikke.

- 6. Fengselet bør sikre at det er mulig å ivareta personlig hygiene på sikkerhetscelle, uavhengig av om den innsatte ber om det eller ikke.*

Fengselet viser på dette punktet til at sikkerhetscellene er utformet etter retningslinjer fra KDI. I besøksrapporten påpeker vi at det var få beskrivelser av muligheten for å ivareta grunnleggende hygieniske behov under disse forholdene.

Vi ber om tilbakemelding på hva fengselet vil gjøre for å sikre at det er mulig å ivareta personlig hygiene på sikkerhetscelle.

- 7. Fengselet bør sikre at helsepersonell snarest varsles om alle plasseringer på sikkerhetscelle.*

Fengselet viser til at det framgår av dets lokale instruks for bruk av sikkerhetscelle at helseavdelingen skal bli varslet om overføring til sikkerhetscelle. Fengselet opplyser at det har orientert ansatte om dette punktet i instruksene, og at det vil følge opp at varsling og tilsyn av helsepersonell blir dokumentert. Videre viser fengselet til et møte med fengselshelsetjenesten, hvor de ble enige om hvordan de skal sikre at helsetjenestene varsles om plasseringer på sikkerhetscelle utenfor helseavdelingens åpningstid.

8. Fengselet bør styrke oppfølgingen av innsatte på sikkerhetscelle for å forebygge isolasjonsskader. Oppfølgingen bør bidra til at oppholdet blir avsluttet så raskt som mulig.

Fengselet har oppdatert sin sjekkliste for tilsyn ved bruk av sikkerhetscelle, hvor det framgår at oppholdet skal vurderes fortløpende og minimum hver sjette time. Fengselet viser også til at betjenter skal tilstrebe å tilby samtaler med innsatte og dokumentere dersom det ikke lar seg gjøre.

Fengselets oppdaterte sjekkliste legger i større grad vekt på at betjentenes samtaler med innsatte skal motvirke isolasjonsskader. Sivilombudet understreker at tilsynene også skal bidra til at oppholdet blir avsluttet så raskt som mulig, blant annet ved at betjentene videreformidler status til den operative førstebetjenten.

Det er positivt at fengselet vil vurdere oppholdene minst hver sjette time (se nedenfor).

Vurdering av opprettholdelse eller opphør

11. Fengselet bør jobbe aktivt for å avslutte opphold på sikkerhetscelle så raskt som mulig.

12. Fengselet bør sikre at det gjøres fortløpende vurderinger av om lovens vilkår for fortsatt plassering i sikkerhetscelle er oppfylt. Fengselet bør dokumentere de fortløpende vurderingene minst hver sjette time.

13. Fengselet må sikre at sikkerhetsopphold avsluttes umiddelbart når lovens vilkår ikke lenger er oppfylt.

Fengselet viser til den oppdaterte sjekklisten for tilsyn ved bruk av sikkerhetscelle, hvor det framgår at operativ førstebetjent skal vurdere oppholdene fortløpende og minimum hver sjette time, uavhengig av tid på døgnet. Vi understreker samtidig den viktige rollen betjentene kan ha i å bidra til at plasseringen på sikkerhetscelle avsluttes så raskt som mulig. Tydelige rutiner og god opplæring og veiledning av betjentene i hvordan de skal arbeide når de gjennomfører tilsyn på sikkerhetscelle er sentrale virkemidler her.

Vi legger til grunn at en vurdering innebærer at opphold på sikkerhetscelle også kan avsluttes om natten. Dette er viktige endringer som vil bidra til å sikre at innsatte ikke sitter lenger enn strengt nødvendig på sikkerhetscelle.

Sikkerhetscelleopphold med særlig høy risiko for umenneskelig eller nedverdiggende behandling

14. Fengselet bør iverksette særlige tiltak for å forebygge langvarig og gjentatt bruk av sikkerhetscelle.

Fengselet understreker at det har stort fokus på kommunikasjon som verktøy, og at mindre inngripende tiltak blir vurdert for å forebygge langvarig og gjentatt bruk av sikkerhetscelle. Dette er viktig. Sivilombudet er likevel ikke enig i fengselets vurdering av lengden på sikkerhetscelleoppholdene, særlig ikke overfor enkelte innsatte. Besøksrapporten viser at den gjennomsnittlige varigheten på oppholdene var på 28,5 timer. Det gikk i tillegg i flere tilfeller lang tid mellom hver gang fengselet vurderte om vilkårene var oppfylt, og det er grunn til å tro at dette bidro til lange opphold.

I kapittel seks i besøksrapporten omtaler vi risikoen for umenneskelig eller nedverdiggende behandling i forbindelse med bruk av sikkerhetscelle ovenfor to innsatte. De to hadde vært plassert på sikkerhetscelle gjentatte ganger, og noen av oppholdene varte lenge. Den ene innsatte hadde tre opphold i løpet av ni døgn. Oppholdene varte i til sammen 98 timer. Den andre hadde fem opphold på til sammen 194 timer, over en periode på fem måneder.

Oppholdene for de to innsatte ble ikke avsluttet, selv når de ble beskrevet som rolige. Fengselets kommunikasjon framstod til tider som kontraproduktiv. Vi vurderte det som sterkt bekymringsfullt at det i disse sakene gikk 18 til 23 timer mellom hver gang fengselet vurderte opprettholdelse eller opphør.

Vi fant at fengselet ikke brukte kommunikasjon på en konstruktiv måte for å avslutte oppholdene, og at det bidro til at oppholdene ble såpass langvarige.

I sitt svar beskriver fengselet hvordan de bruker boenhet S og S+ for innsatte som krever mer og tettere oppfølging, og at de opplever at de lykkes med å forebygge sikkerhetscelle og utelukkelse. Vi merker oss særlig et tett samarbeid med helsetjenesten og spesialisthelsetjenesten, forsterket bemanning og at fengselet har hatt fokus på å avdekke årsakssammenhenger knyttet til innsattes atferd. Det er også positivt at fengselet understreker at sikkerhetscelleplasseringer evalueres.

Vi understreker samtidig at funnene av flere lange opphold og at det gikk svært lenge mellom hver gang fengselet vurderte om den innsatte fortsatt skulle sitte på sikkerhetscelle i disse tilfellene, er alvorlige og krever oppfølging.

15. Fengselet bør styrke sitt arbeid med å evaluere og forebygge bruk av sikkerhetscelle, og involvere innsatte i dette arbeidet.

Fengselet oppgir å kontinuerlig evaluere bruk av sikkerhetscelle. Det er imidlertid ikke klart om fengselet har forbedret sin praksis på dette området i etterkant av vårt besøk der vi konkluderte med at det var behov for å styrke dette arbeidet.

Videre skriver fengselet at det ikke har bemanning til å jobbe ytterligere med å forebygge bruk av sikkerhetscelle.

Innsatte gis anledning til å komme med forslag som kan virke forebyggende gjennom kontaktutvalget. Fengslet skriver at det ofte er gode innspill, men at mange krever en bemanning fengselet ikke har.

Bruk av sikkerhetscelle innebærer en risiko for krenkelse av forbudet mot tortur og umenneskelig og nedverdiggende behandling. Dette er grunnen til at det er viktig å jobbe langsiktig for å forebygge situasjoner som kan gjøre bruk av sikkerhetscelle aktuelt. Vi vil vise til *Temarapport 2025 – Sikkerhetscelle i fengsel*. Evaluering i form av en samtale i etterkant av plasseringen er et eksempel på et tiltak som involverer innsatte og hvor det kan komme fram konkret forslag til hvordan bruk av sikkerhetscelle kan unngås i fremtiden. Dette er ikke et ressurskrevende tiltak på kort sikt og vil på lenger sikt bidra til å dempe konfliktnivået og dermed til større trygghet for både innsatte og ansatte.

Temarapporten viser til nedgangen i bruk av sikkerhetscelle ved Telemark fengsel, avdeling Skien. Nedgangen knyttes blant annet til tiltak ledelsen hadde gjennomført for å styrke opplæringen av tvangsmidler og en endret måte i å håndtere negative hendelser på.

Det at ledelsen følger med på bruken av sikkerhetscelle gir god internkontroll. Som vist til over, kan det også virke forebyggende.

Sivilombudet har forståelse for ressurs- og bemanningssituasjonen ved fengselet. Våre fengselsbesøk har dokumentert at mange fengsler ikke har de rammebetingelsene som skal til for å gi innsatte en fengselshverdag med et tilfredsstillende nivå av sosial kontakt og aktivitet.³ Mye innlåsing og faktisk isolasjon gir økt risiko for konflikt og uønskede hendelser som kan føre til bruk av sikkerhetscelle.

Vi mener likevel det er rom for å styrke det forebyggende arbeidet, og at det finnes tiltak som ikke nødvendigvis krever ekstra bemanning eller ressurser. Vi ber om en tilbakemelding om hvilke tiltak fengselet har satt i verk for å styrke sitt arbeid med å evaluere og forebygge bruk av sikkerhetscelle.

³ Sivilombudet, Særskilt melding til Stortinget om innlåsing og faktisk isolasjon i fengslene, dokument 4:1 (2024/25), side 41-42.

Avslutning

Samlet ønsker vi mer utfyllende informasjon om fengselets oppfølging av anbefaling nr. 1, 2, 6 og 15. Vi ber om tilbakemelding innen 16. mars. Ved spørsmål om oppfølgingen, ta kontakt med Audun Solli på telefon 944 300 58 eller aso@sivilombudet.no.

For sivilombudet

Helga Fastrup Ervik
avdelingssjef

Audun Solli
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent etter gjeldende interne rutiner og har derfor ikke håndskrevet underskrift.

Kopi til:

KRIMINALOMSORGSDIREKTORATET
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

KRIMINALOMSORGEN REGION SØRVEST AVD
ADMINISTRASJONEN

Postboks 694	4302	SANDNES
Postboks 8005	0030	OSLO
Dep.		
Postboks 694	4302	SANDNES